

KNIHOVNA BÍLÝ POTOK

Radim Němeček

The Library of Bílý Potok

This paper reports on the interesting library of Bílý Potok and on the life of its owner, actor, writer and dramatic Rudolf Rittner (1869–1943). It investigates the library's contents, rare dedications and notes.

Keywords: Castle Library of Bílý potok – Rudolf Rittner (1869–1943)

Osudy majitele této knihovny i knihovny samotné jsou velice zajímavé a vydávají dobré, navýsost reprezentativní svědectví o poměrech v příslušných dobách. Přestože knihovna dnes čítá pouhých 160 signatur, lze říci, že je díky své bohaté provenienční, obsahové i obecně kulturněhistorické rovině nesmírně cenná. Potenciál knihovny Bílý Potok tkví zejména v tom, že má jasně určitelného vlastníka knihovny. Majitelem knih byl ve své době velice slavný německý herec a dramatik Rudolf Rittner (* 30. 6. 1869 Bílý Potok – † 4. 2. 1943 Bílý Potok).¹ O jeho nevšedních osudech, které doplňujeme badatelskými zjištěními z knih, i o samotném příběhu celé knihovny je následující příspěvek.

Rudolf Rittner se narodil 30. 6. 1869 jako syn Franze Rittnera, dlouholetého starosty Bílého Potoka a v letech 1902–1906 předsedy svazu zemědělců ve Slezsku.²

Po studiích na Vídeňské konzervatoři, kde studoval hru na housle a hoboj se již v roce 1888 prosadil jako herec v Olomouckém divadle. Jeho dalšími působišti byla divadla v Bratislavě, Karlových Varech a Temešváru. Dále hraje v Rezidenčních divadlech v Hannoveru a především v Berlíně, kde si ho v roce 1884 všimá divadelní kritik a ředitel Německého divadla v Berlíně Otto Brahm a okamžitě ho zde angažuje.³

Právě působení v tomto divadle vynáší Rittnera na vrchol jeho umělecké kariéry. Vytvořil zde celou řadu nezapomenutelných rolí, mezi které patří i patrně ta nejznámější, úloha Floriána Geyera ve stejnojmenném díle umělce dobrého přítele Gerharta Hauptmanna. O mimořádnosti jeho role a výkonu svědčí i fakt, že se ho rozhodl portrétovat významný malíř té doby Lovis Corinth.

Roku 1904 se rozhodl následovat Ottu Brahma do Lessingova divadla. O dva roky později dostal nabídku od Maxe Reinhardta, uznávané divadelní osoby na angažmá

v letech 1909–1912. Ještě v témže roce však přišel Rittner s nečekaným a pro většinu lidí nepochopitelným prohlášením, že končí s velmi úspěšně rozvíjející se divadelní kariérou a odchází do ústraní, zpět do Bílého Potoka. Nadále se hodlal věnovat pouze psaní divadelních her a literárních povídek.⁴

V roce 1907 se stěhuje do Bílého Potoka, kde si buduje dle vlastního návrhu bizarní romantický zámček. O pět let později je Rittner poněkud znaven vesnickou atmosférou a rád přijímá nabídku spolupráce v berlínském Lessingově divadle. Přesto se v roce 1914 vrací zpět do Bílého Potoka zhnusen tamějšími poměry. Dalším vrcholem jeho umělecké dráhy je až spolupráce na několika filmových projektech v letech 1923–1928. V třicátých letech ještě zkouší rozhlasovou dráhu, ovšem zhoršující se zdravotní stav mu nedovoluje pokračovat. Umírá 4. února 1943 v Bílém Potoce, kde je i pochován.

Do Rájce nad Svitavou byla knihovna přemístěna 20. 5. 1951. Zhruba o tři roky později, konkrétně 9. 4. 1954 je v hlášení knižního materiálu ze zámku Rájec nad Svitavou zmiňováno 355 svazků. Roku 1955 je Dr. B. Lifkou vybráno 15 svazků pro Goethovo muzeum v Kynžvartu a 1 svazek pro Dumasovo muzeum tamtéž. O zhruba další dva roky později, tedy 8. 5. 1957 je vybráno pro distribuci a převezeno na zámek Žďár nad Sázavou 525 svazků a jedna krabice fotografií, číselná disproporce v počtech svazků není bohužel v tomto případě objasněna. V současné době čítá knihovna Bílý Potok 160 signatur. Instalace knihovny Bílý Potok na zámku v Rájci nad Svitavou je provedeno v září roku 1964 knihovnicemi M. Heroutovou a A. Hájkovou.⁵

Soupis lokálního katalogu byl uskutečněn Dr. E. Stejskalovou v srpnu roku 1975.⁶ V roce 2011 byl fond knihov-

¹ *Deutsche Biographische Enzyklopädie*, Band 8. München 1999.

² *Biographisches Lexikon zur Geschichte der Böhmisches Länder*, Bd. III. München 2000.

³ *Sudetendeutsche Monatshefte*, Heft 3. Liberec 1938, s. 155.

⁴ <<http://www.kulturnidumjvornik.cz/index.php/osobnosti/68-rudolfrittner>>.

⁵ Agenda oddělení zámeckých knihoven KNM.

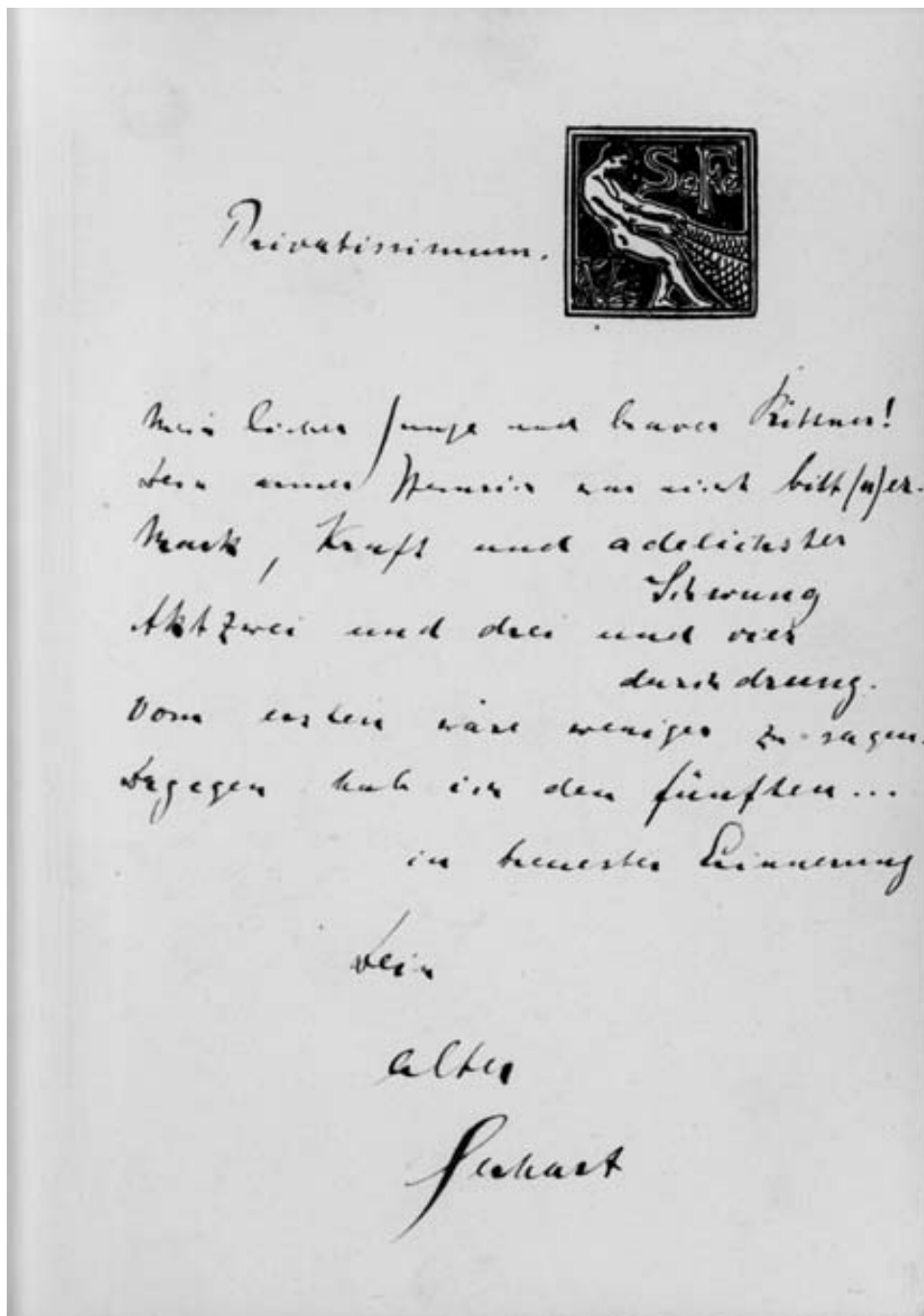
⁶ Lokální katalog Bílý Potok oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea.

ny převezen k odbornému zpracování pracovníky knihovny Národního Muzea na zámek Zbraslav.

Fond knihovny Bílý potok je svým obsahem absolutním a jasným odrazem profese svého majitele. Najdeme zde kromě hrstky prozaických i básnických děl převážně německých klasiků, výhradně díla někdejších špiček dramatické tvorby. Stranou stojí snad pouze jeden průvodce po Švédsku a několik knih o německých divadlech nebo filmu. S určením vlastnictví této knihovny není rovněž žádný rozpor či nejasnost, vzhledem k tomu, že v podstatě každá kniha skrývá nějaký vpisek, věnování, autograf a podobně. V žádném díle ale nenalézáme autorovo exlibris. Velice cenným pozůstatkem je poměrně často zastoupená korespondence majitele knihovny s autory knih, jejich vydavate-

li nebo korespondence neurčitelná. Všechny svazky knihovny jsou v německém jazyce, což není vzhledem k jejímu obsahu žádným překvapením. Ve fondu absentují knihy starší nebo mladší než byl sám autor. Bohužel zde také chybí údajný deník, který si R. Rittner psal, hojně citovaný zejména znalcem Rittnerova díla a života Dr. R. Zuberem.

Nyní se podrobně rozepíšeme o vybraných konkrétních provenienčních prvcích v knihovně. Mezi jistě ty nejvýznamnější patří srdečná věnování geniálního dramatika a prozaika, nositele Nobelovy ceny za literaturu z roku 1912 Gerharta Hauptmana v knihách „Der Ketzer von Soana“, „Rose Bernd“, „Das Meerwunder“ a „Der arme Heinrich“. Dále věnování v knize „In Phanta's Schloss“ od zakladatele německé nonsensové poezie Christiana Morgensterna,

Věnování z knihy *Der arme Heinrich*. Berlin 1902

Věnování z knihy *In Phanta's Schloss*. Berlin 1895

kde bohužel chybí autograf autora a nahrazuje jej pouze slovem „autor“. Věnování německého literárního a divadelního kritika, manažera berlínského divadla a velkého přívržence R. Rittnera Otty Brahma nalezneme v knize „*Henrik Ibsen – eseje*“. Dále dedikace švédského autora mnoha novel a her Adolfa Paula v knize „*Alte Sünden*“. Opravy a vpisky samotného Rudolfa Rittnera se nacházejí v jeho divadelní hře „*Narrenglanz*“. Dedikace německého básníka, novelisty a autora divadelních her objevíme v jeho knize „*Der Kampf ums Rosenrote*“. Věnování německého spisovatele, pedagoga a kritika Moritze Heimanna je možné nalézt v novelách „*Gleichnisse*“. A v neposlední řadě věnování dlouholetého dobrého přítele R. Rittnera dramatika a hlavního představitele německého naturalismu Maxe Halbeho jsou zachyceny v knize „*Die Heimathlosen*“.

Až dojemným způsobem působí nález obálky s vlasy matky R. Rittnera v její modlitební knížce. Nejednou můžeme v knihách nalézt i založené vylisované listy stromů a byliny.

Životní příběh Rudolfa Rittnera je pozoruhodnou ukázkou osobitosti tohoto autora i evidentního neklidu doby, v které žil. V každém případě nám také jeho knihovna krystalicky čistě napovídá, kdo z přátel si ho vážil, koho si naopak cenil on i jak svědomitě postupoval při přípravě svých rolí.

Rudolf Rittner in seinem Hause / Lichtbild von Alfred M. Schöb

Portrét Rudolfa Rittnera. *Periodikum Sudetendeutsche Monatshefte* (Heft 3). Liberec 1938, s. 157

Zusammenfassung

DIE BIBLIOTHEK VON BÍLÝ POTOK

Im Aufsatz über die bemerkenswerte Bibliothek von Bílý Potok [Weißbach bei Jauernig] macht der Verfasser sowohl mit dem Schicksal des Besitzers der Bibliothek, des Schauspielers, Schriftstellers und Dramatikers Rudolf Rittner (* 30. 6. 1869 Bílý Potok, † 4. 2. 1943 ebd.), als auch mit demjenigen seiner Bibliothek an sich tiefer bekannt. Dabei werden der interessante Bestand dieser Bibliothek sowie wertvolle Dedikationen und Notizen in ihren Büchern eingehend untersucht.